

Zdigitalizowana prasa – dawna i nowsza: ułatwienia dla historyka, zagrożenia dla prywatności

Digitized press – old and new: benefits for historians, threats to privacy

2 zagadnienia

- ▶ 1. Szansa dla historyka/dziennikarza/bibliotekarza/archiwisty/przedstawiciela społeczności lokalnej/regionalisty
- ▶ 2. **Zagrożenie** prywatności (jeśli prasa zawiera dane i informacje wrażliwe, dotyczące w jakiś sposób żyjących jeszcze osób).

Zalety archiwizowania prasy w Sieci

1. Błyskawiczny dostęp do archiwaliów.
2. Oszczędność czasu i kosztów.
3. Zapoznanie się z większą ilością tekstów w krótszym czasie.
4. Natychmiastowe porównanie różnych perspektyw; możliwość samodzielnej analizy i interpretacji źródła.
5. Pomoc dydaktyczna dla uczniów, studentów, naukowców.
6. Upowszechnienie regionalnej historii wśród lokalnych społeczności.
7. Lektura obowiązkowa dla historyka, genealoga, jak i autora powieści historycznych, historyczno-kryminalnych (np. dr **Michał Gacek** z Krakowa), regionalisty, kronikarza czy badacza lokalnej społeczności.
8. Kopie bezpieczeństwa.
9. Wyszukanie unikalnych danych i informacji, nieobecnych w innych źródłach i opracowaniach.
10. Szansa napisania oryginalnego tekstu (notatka historyczna, artykuł rocznicowy) bez uciekania się do ogólnych opracowań czy haseł w Wikipedii i powielania klisz.
11. Podróż w czasie – w celach zarówno poznawczych, jak i rekreacyjnych.

Kolekcje, z których najczęściej korzystam

- ▶ CRISPA - Biblioteka Cyfrowa UW
- ▶ Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa
- ▶ Biblioteka Jagiellońska
- ▶ Biblioteka Małopolska
- ▶ Biblioteka Wielkopolska
- ▶ Biblioteka Cyfrowa REGIONALIA ZIEMI ŁÓDZKIEJ przy Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Łodzi

Szansa i ułatwienie

Patrzemy na okres Powstania Styczniowego z perspektywy ówczesnego decydenta, dziennikarza i czytelnika

- ▶ „Kurjer Warszawski” (1821 - 1939), najpierw bulwarówka, potem gazeta adresowana do klasy średniej, bliżej Powstania Styczniowego - zdecydowanie serwilistyczna, jednak pisana świetnym językiem przez najlepszych redaktorów.
- ▶ <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/394223/display/Default>
- ▶ Dziennik Powszechny. Pismo Urzędowe, Polityczne i Naukowe (1861 - 1864)
- ▶ • Tytuł poprzedni: Gazeta Rządowa Królestwa Polskiego = Официальная Газета Царства Польскаго (1841, 1844-1846, 1849-1851)
- ▶ • Tytuł następny: Dziennik Warszawski (1864-1871, 1873-1875)
- ▶ [Dziennik Powszechny - Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa](#)
- ▶ <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/325070/display/Default>

Wybuch Powstania Styczniowego

w prasie Kongresówki

„Kurjer Warszawski”

- 24 stycznia 1863

▶ <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/374476/display/Default>

- 26 stycznia 1863

▶ <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/374475/display/Default>

- 27 stycznia 1863

▶ <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/374474/display/Default>

„Dziennik Powszechny”

- 24 stycznia 1863

▶ <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/570265/edition/541980>

- 26 stycznia 1863

▶ <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/570266/edition/541981>

- 27 stycznia 1863

▶ <https://www.jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/570267/edition/541982>

A w prasie zakordonowej?

Krakowski „Czas”

- ▶ <http://old.mbc.malopolska.pl/dlibra/publication?id=26116&tab=3>
- ▶ Od 25 stycznia lakoniczne komunikaty (opór przed branką, a nie żadne powstanie), potem - całkiem dokładne sprawozdania z przebiegu zdarzeń

„Gazeta W. Xięstwa Poznańskiego”

- ▶ 29 stycznia prasa powieli rosyjską narrację:
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/632754>
- ▶ Ale 30 stycznia już nie *bandyci*, lecz *powstańcy*:
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/632755>
- ▶ I nawet krytyczne głosy wobec branki:
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/632756>
- ▶ 4 lutego dowiadujemy się całkiem sporo:
<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/632759>

Dominują za to:

- ▶ Życie codzienne (praca, mieszkania, wydarzenia towarzyskie, rocznice)
- ▶ Fakty genealogiczne (zapowiedzi, śluby, chrzty, nekrologi, pogrzeby)

Ale te informacje, choć niejako kreują nie do końca realny obraz ówczesnej Warszawy, są niezwykle cenne dla historyka życia codziennego.

W następnych miesiącach w prasie Kongresówki coraz mniej tekstów nt. Powstania

Życie pozornie wraca do normalności - np w nr 173 „Kurjera” z 1 sierpnia 1863 - nic niemal nie piszą o wypadkach powstańczych, za to są informacje o zejściach, kto gdzie wyjechał/skąd przyjechał itp.:

<https://crispa.uw.edu.pl/object/files/3874/display/Default>

11 listopada 1918

- ▶ O wypadkach tego dnia dowiemy się szczegółowo z wieczornego wydania „Kurjera Warszawskiego” nr 312:

<https://crispa.uw.edu.pl/object/files/221747/display/Default>

Zagrozenie prywatności

- ▶ Obwieszczenia prasowe o procesach i wyrokach z czasów PRL

Informacje te mogą dotyczyć zarówno nadal żyjących osób, których zatarcie skazania dawno już nastąpiło, jak ich rodzin - napiętnowanych noszeniem wspólnego nazwiska z winowajcą. Osoby te mogą być znane w lokalnych społecznościach, a upowszechnienie regionalnej prasy w Internecie - przypomni dawne wypadki.

Napad na filię NBP w Wołowie k. Wrocławia 19 sierpnia 1962, którego łupem padło 12 mln ówczesnych złotych.

Źródła wtórne

- ▶ Hasło w Wikipedii (wg wersji z czerwca 2025) nie zawiera jakichkolwiek desygnatów, pozwalających zidentyfikować sprawców:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Napad_na_bank_w_Wo%C5%82owie

- ▶ Inne artykuły zawierają prawdziwe imiona, inicjały

<https://fotopolska.eu/285,artykul.html>

- ▶ a nawet wizerunki:

<https://wroclaw.tvp.pl/33664934/55-rocznica-napadu-na-bank-w-wołowie>

Źródła pierwotne

- ▶ Choć niemal wszystkie akta sądowe procesu uległy zniszczeniu podczas zalania archiwum we Wrocławiu przez powódź tysiąclecia w 1997, to personalia sprawców są ogólnie dostępne - wystarczy tylko sięgnąć do zdigitalizowanej prasy, np. „Dziennika Łódzkiego” z 5 czy 6 grudnia 1962:

<https://bc.wbp.lodz.pl/dlibra/publication/63231/edition/60399/content?>

<https://bc.wbp.lodz.pl/dlibra/publication/63232/edition/60400/content?>

- ▶ a także z dni następnych:

<https://bc.wbp.lodz.pl/dlibra/publication/63233/edition/60401/content?>

Wyrok z 15 grudnia 1962 (prawomocny, wydany w trybie doraźnym), opublikowany został 2 dni później - także w „Dzienniku Łódzkim”

- ▶ <https://bc.wbp.lodz.pl/dlibra/publication/63241/edition/60409/content?>

Co zatem robić?

Wyzwaniem jest zachowanie równowagi między wiernością faktom a ochroną danych osobowych.

Zamazywanie nazwisk w zarchiwizowanej prasie to forma cenzury i manipulacji.

Dziękuję za uwagę

Dr Mikołaj Juliusz Wachowicz - mik.wachowicz@ron.mil.pl